

Inleiding op het verweerschrift van kolonel Bampfield

Op 27 november van het rampjaar 1672 vond de 'Slag bij Sluis' plaats. Franse troepen kwamen uit het oosten over de Lekdijk en vielen de staatse troepen onverwacht in de nacht aan. Het land was onder water gezet en troepenbewegingen konden alleen over de dijk plaatsvinden. De Staatse troepen waren slecht bevoorrad en verzorgd en daarom ook niet gemotiveerd om te vechten. Vier overlopers wezen hun die nacht de weg en lieten de zwakke plekken in de verdediging zien. Het was niet moeilijk voor de Fransen om door de versperring heen te breken en op Ameide aan te trekken. Het stadje werd geplunderd en gedeeltelijk verbrand.

Van verschillende kanten werd de bevelhebber van de versterking bij Sluis, de Engelsman kolonel Joseph Bampfield, verantwoordelijk gehouden voor de ramp, onder andere door zijn luitenant-kolonel Vercken die hem de schuld gaf van de nederlaag. Bampfields zaak werd onderzocht en hij werd vrijgesproken. Prins Willem III ontsloeg hem niettemin. Bampfield liet het er niet bij zitten en schreef zijn verweerschrift. In het [Frans](#). De [Nederlandse vertaling](#) is hieronder weergegeven en waar nodig van verklarende kanttekeningen en noten voorzien.

Aanvullingen en correcties zijn altijd welkom.

Sam Janse, december 2020

sjanse (at) xs4all.nl

Opmerkingen

() Cijfers tussen haakjes geven een nieuwe pagina in het originele Nederlandse werk aan.

* Een asterix geeft mogelijk onbekende woorden aan die in de rechter kantlijn verduidelijkt worden. Bij en uitdrukking van meer dan één woord staan er voor en na de woorden asterixen.

Voor een kaart met de Franse en Staatse posities, zie onderaan.

AENMERCINGEN
van den
COLONEL BAMPFIELD,
Op de stellingen van
Mr. VERCKEN.

Raeckende den Aenval der Francen op de Sluysen van
Ameijden den 27. Novembris 1672.

Nevens het Verhael Van den geseijden Colonel Bampfield.

(1)

Aenmerckingen van den Colonel Bampfield, op de
stellingen van Mr. Vercken

De ongenade van mijn tegenwoordige fortuyn / my tot nu toe belet hebbende van geïnformeert te zijn / van seecker geschrift / 't welck de werelt door-loopt / geintituleert*: Verhael van den Oversten Luytenant Vercken / raeckende de attacque* der Sluysen tot Amejde; Sondaghs den 27. November. In welck / om te toonen sijne bequaemheyt en groote couragie / hy gebruyckt heeft niet minder konst als boosheyt / ende meer getracht mijne eer te quetsen / als hy quaets heeft gedaen aen den Fransman / met wien hy / volgens sijn seggen / de pieck gemeten heeft. Het welck my bewogen heeft / dese navolgende aenmerckingen op te stellen over de puncten / welcke mijne memorie my toe draeght; hebbende het selve geschrift niet meer als eenmael hooren lesen.

1ste. Artijckel.

getiteld
aanval

<p>Hy seyt / dat hy / gedurende mijn afwesen tot Gorcum / Saterdaghs voor de attacque* / kondschap* hadde gekregen van Lexmond / en van andere verscheyde persoonen / die door de wercken* gepasseert waren / dat eenige Fransse troupen te Vianen waren: ende dat hy van andere vernomen had / datse voor hadden op de poste van de Sluysen aen te vallen: ende dat hy volgens van andere verstaen hadde / dat de boven genoemde troupen / terugh na Cuylen-burgh getrocken waren; gelijk sy veelmaels te vooren gedaen hadden.</p>	<p>aanval bericht verdedigingswerken</p>
<p style="text-align: center;">Antwoord.</p> <p>Ick ondersoecke niet of desen Artijckel waer is / of niet / door dien hy van geen groote consequentie is: om dat wy veelmaels diergelijcke alarmen hadden: niet te min stelde ick na mijne wederkomste de noodige ordre in allen geval; gelijk hy seyt gedaen te hebben voor mijn aenkomste</p>	
<p style="text-align: center;">2de. Artijckel.</p> <p>Hy seyt / dat hy op de te voren genoemde narichtinge* / de noodige order hadde gegeven / om volck gereet te hebben / om / als de noot sulcks vereysschte / in der haeste de post te verstercken; ende van gelijcken aen de Capiteyns van de uytleggers¹ / sich te prepareren / om haer devoir* te doen.</p>	<p>bericht plicht</p>
<p style="text-align: center;">Antwoord.</p> <p>Sulcks kan wel waer zijn / en 't waer sijn schuldige plicht: nademael* hy dien dagh de wacht hadde: Evenwel heeft hy my na mijn wederkomste niets geseyt van de gegevene ordre.</p>	<p>aangezien</p>
<p style="text-align: center;">3de. Artijckel.</p> <p>Hy seyt / dat hy een brief aen my ontfangen had van . . . . de welcke hy in handen behielt; en dat een weynich daer na een man op de poste quam / de welcke hy een bode noemt / met een brief / twee haessen en een veldhoen voor my: dat de selve veel omslaghs en swarigheyt maecte (2) om te seggen / van wat hand den brief met het present quam; maer dat hy ten laetsten bekende / datse van den Franssen Drost gesonden was: ende dat alles / wat hy seggen wilde / was / dat een corpus van 350. Franssen dien dagh te Vianen was geweest; ende tusschen 3. en 4. uyren weer na Cuylenburgh was getrocken: ende dat hy daer na / den geseyden bode met een soldaet na mijn quartier sond.</p>	
<p style="text-align: center;">Antwoord.</p> <p>Het is waer / dat hy een brief gekregen heeft / die aen my behoorde / &c. . . . de welcke hy my gaf / by mijn aenkomste; maer wat aengaet den brief / die van den Franssen Drost quam / met de hasen en veld-hoenders /indien hy oorsaeck heeft gehad / om achterdencken* te hebben / van eenige onderhandeling of verstant / soo heeft hy sijn devoir* niet gedaen / dat hy den Brenger niet heeft arresteren laten op de Wacht / ende sich verseeckert van den brief / soo wel / als van den and're van . . . . de welcke hy alsoo hadde lesen kunnen / gelijk als hy met de and're gedaen hadde. Heeft den brenger eenige difficulteyt* gemaect in 't seggen / van wien hy hem hadde / en wie hem gesonden hadde / daer van heb ick geen kennisse. Ende daeghs daer na / in presentie van sijn Excell: de</p>	<p>wantrouwen plicht moeilijkheid</p>

Veldmareschalck Wirtz / hadde sulcks sich moeten openbaren / als de gesejde knecht sijn Excellentie voor my aensach / in tegenwoordicheyt van den Oversten Luytenant op de poste selfs / want de knecht was my gantsch onbekendt; (hebbende den selven noyt gesien of gesproocken) waer van sijn Excellentie getuygen is: maer alle dien omslagh van den knecht / gelijk oock het woort van Franssen Drost / het welck hy gebruyckt / in plaets van Drost van Vianen / sijn daer niet by gevoeght / als door eene boosheyt die soo grof is / datse in de oogen springht: en met opset / om my verdacht ende gehaet te maecken: en om my de verwoetheyt* van volck op den hals te jagen: gelijk sulcks geschiet was toen ick te Nieupoort aen quam.

4de. Artijckel.

Hy seyt dat ick op de poste gekomen ben van Gorcum tusschen 8. en 9. uyren; dat hy my den brief gaf van. . . . dat ick de selve aen hem te lesen gaf: waer in men my adviseerde / dat twee compagnien te voet / en 150 paerden / den geheelen dagh over te Vianen geweest waren / tot drie uyren / ende doen na Cuylenburgh weer vertrocken: en dat hy my reeckenschap hadde gedaen / van de ordere die hy gegeven hadde aen Capitein Carpentier / ende aen de Capiteyns van de uytleggers*; en hoe dat hy den boven gesejden man met den brief van Vianen na mijn logement gestuert hadde: en dat / als ick van hem af gingh / ick soude gesejdt hebben / by aldien datter wat wichtichs in den brief stonde / ick sulcks hem communiceren sou: het welck ick niet gedaen hadde.

Antwoord.

De 4de. Artijckel is waer / uytgesondert / dat hy my te kennen heeft gegeven / van eenige ordere die hy aen Capit: Carpentier / en aen de Ca-(3) piteyns van de uytleggers* sou hebben gegeven: want noch hy / noch sy / en hebben my niet met allen daer van gesproocken. Het schrijvens van den Drost van Vianen hiel niet wichtich in sich. Na desen heeft Capiteyn Hoeck my gesejdt / dat hy gantsch geen ordere van hem ontfangen had om zeyl te maecken* / noch oock om een schip te senden tot afhalingh van de brandtwacht.

5de. Artijckel.

Hy schrijft dat ik Carpentier tot sijnt tot Ameyden aentreffende / hem communiceerde de nieuwe tijdinge van . . . . Daer by voegende / dat door dien de Franssen / volgens haer gewoonte / geretireert* waren / hy wel sonder gevaer slapen mochte gaen.

Antwoord.

Het is waer dat ick aen Carpentier gecommuniceert hebbe de nieuwe tijding van. . . . dat twee Compagnien voet-volck en 150. paerden geweest waren te Vianen ende weerom gekeert na Cuylenburgh. Niet te min gaf ick hem terstont ordere / dat 12. man van yder Compagnie / in geval van noodt / sich gereet soudou houden; gelijk ick op and're nachten was gewoon te doen. Maer het gebodt om te slapen is immers soo valsch / als boosachtigh en lasterlijck verdicht. Hebbende desen Officier geen bevel van doen over dese saeck.

6de. Artijckel.

woede

zie noot 1

zie noot 1

scheep te gaan

teruggetrokken

Hy seyt / dat hy des Morgens ten drie uyren twee Ruyters sond / om my te berichten / dat de vyandt na de post marcheerde.

Antwoord.

De 6de. Artijckel is waer / dat hy my door een Ruyter heeft geadverteert* / dat de vyandt aen quam.

7de. Artijckel.

Hy seyt / dat hy een Sergeant sond / om Carpentier te laten komen met de soldaten die na de post gecommandeert waren / ende om aen Capiteyn Hoeck de weet te doen / dat de vyandt aen quam / en de selve te ordonneren / dat hy een schip sond na een Molen / om de uysterste wacht af te halen; door dien hy den slagboom niet meer wilde openen.

Antwoord.

Ick heb door mijn knecht ordre gesonden aen Carpentier / om in alle neerstigheyt* / met het gecommandeerde volck na de wercken te marcheren: en hy selfs / gekleedt in sijn Nacht-tabbaert / dede de deur open / van sijn Logement aen mijn knecht / en seyde / dat hy stracks marcheren sou / gelijk hy dede. Ick liet oock komen Capiteyn Hoeck / ende gaf ordre / dadelijck *zeyl te maken*. De voornoemde Capiteyn is vaerdigh om een eedt te doen / dat de Luytenant Colonel hem geen ordre heeft gesonden / noch om 't zeyl te gaen / noch om soldaten af te halen. Oock soo is de questie van kleyn belangh: maer in desen artijckel kan men sien dat hy doen ter tijdt den slagboom heeft doen toe doen.

(4)

8ste. Artijckel.

Hy seyt / dat hy de drie Compagnien / de welcke op de wacht waren / in goede ordre op verscheyde posten gestelt heeft / ende de Officiers daer by; en als Carpentier quam met het gecommandeerde volck / soo gaf hy hen lieden oock haer poste. Sulcks alles was geschiet / voor het aenkomen van de vyandt. Hier vinden sich noch eenige particulariteyten* meer in getal / als van gewichte: de welke nergens toe dienen als om het papier te vullen / ende niet aenmerckens waerdigh in sich hebben.

Antwoord.

Heeft hy sulcks gedaen; het was sijn devoir* / als de wacht de selve nacht commanderende / gelijk ick geseydt hebbe: ende het commandement* was voor de rest soo licht / dat den geringhste Sergeant / die diensten had verrichten konnen.

9de. Artijckel.

Dat omtrent de selve tijdt de Colonel liet de vergaderinge staen tot Ameyden: en dat daer na / alles / wat geschreven is / geschiet sou zijn tot een eenige glorie van den Oversten Luytenant. Sijn Colonel quam tot hem in 't werck / hem vragende waerom hy had laten vuur geven / en beval / dat men niet sou schieten / voor dat de vyandt nader by quam.

Antwoord.

doorgegeven

ijver

scheep te gaan

bijzonderheden

plicht
bevel

De 9de. Artijckel is valsch. Ick heb alarm laten slaen op den selven oogenblick / als ick ordre aen Carpentier heb gesonden / om te marcheren / en hebbende te samen gebracht 100. man of daer omtrent / soo heb ick de selve selfs op de poste gevoert. Het is oock waer / dat ick verboden heb te schieten / ten zy dat de vyandt voor de mondt van het musquet waer.

10de Artijckel.

Hy seydt / dat als hy by my was / men de lanterne die my lichte / op de borstweer hadde geset: of sulcks met voornemen en order geschiet zy / of by geval / kost hy niet seggen.

Antwoord.

Wat aengaet den 10de. Artijckel / waer hy van de lanterne spreeckt; Ick kan my niet onthouden te seggen / dat hy in der waerheyt wel te kennen geeft / dat hy in der daet een rechte lanterfant is: en dat de inventie soo belacchelijk is / datse geen antwoord waert is: ende nadien hy de saecken soo naeu heeft geobserveert en met sulcke naeukeurigheyt / soo verklare hy sich dan / wie dat het was / die de lanterne droegh.

11de. Artijckel.

Hy seydt / dat hy gewaerschouwt zijnde / dat de vyandt / na den Oven* toe avanceerde / hy den Colonel verliet / ende beval vuyr te geven op de vyandt: en dat hy daer na den Colonel niet meer en sagh: en dat een quartier uysr daer na de vyandt de post had aengegrepen: en dat als hy bericht was / dat de vyandt sich ontsloot en verspreyde op eenen kleynen dijck by den Water-molen / heel na by het water / hy als doen Capiteyn Swansveld / en den Luytenant van Brackel commandeerde rangs-wijse vuyr te (5) geven: maer dat de soldaten niet meer en wilden op het banquet* gaen / om dat den vyandt dapper schreeude / en groulijck vuyr gaf / der voege / dat hyse met den degen aendreef: en de Sergeant van Carpentier commandeerde met 10. man achter het huys op de kleyne linie: maer dat de vyandt soo na geavanceert* was / dat het onmogelijk was / hem te beschadigen met een musquet-scheut*: en dat de Franssen sterck granaden wierpen / gelijk hy oock liet doen / maar sonder eenigh effect.

Antwoord.

Desen Artijckel strijdt met sich selfs: seggende / dat hy met my sprack by het borstweer / als de lanterne daer op geset waer; en dat hy dat pas van my gingh / om te commanderen dat men op den vyandt die na den Oven* toe avanceerde* soude vuyr geven: by aldien* hy hierin waer spreeckt / soo verliet hy de plaetse / waer hy had behooren te verblijven: Want het was de plaets van het borstweer / welke den selven wegh commandeerde / ende alwaer ick verbleef / tot dat eene partije van den vyandt gewonnen hadde het tusschen beyde van de pallissaden / ende een andre het onderste van de borstweer: alwaer het doen ter tijt gantsch onmogelijk was / hun schaden te doen met het musquet; als geen flank hebbende ende de vyanden de overhand hebbende in 't vuyr / door haer granaden / welke sy onder ons wierpen sonder op houden: en welke de onse niet konden beantwoorden / als hebbende niet meer als twee of drie die daer van geen handlingh hadden / en sulcks echter ondernemen wilden / hoe wel sy daer van geen kennis hadden. De waerheyt is / dat in 't ingaen van de poste den Oversten

steenbakkerij

bank, verhoging⁹

dichtbijgekomen
musketschot

steenbakkerij
naderde
indien

Luytenant by de kleyne brugh my te gemoet is gekomen; de welcken / na dat hy my een langh discours* had gemaect / ick daer plante / seggende; alles sal wel gaen: ende ginch alsoo recht aen in de buytenste posten na den Oven*; en daer na / gelijk ick met de waerheyt seggen kan / heb ick den Oversten Luytenant niet meer gesien / tot in 't ingaen van Ameyde; hoe wel ick hem op de post geroepen hebbe 4. of 5. mael / ende sijn Luytenant gevraecht / of hy niet wiste waer hy was. Wat ick daer gedaen hebbe / dien aengaende gedrage ick my tot het nevengaende verhael / 't welck ick bewijsen kan. Hy seydt vervolgens / dat hy op eene selve tijdt was by Capiteyn Swansveld en den Luytenant van Brackel / op de groote linie / voor het huys / en op de selve tijt op de kleyne linie achter het huys / het welck noch eene contradictie is sonder tegenspreken. Capiteyn Swansveld was dicht by de poort / en de Luytenant van Brackel niet ver van daer: en ick was het / die de soldaten dee weer op het banquet* gaen / 't welck sy verlaten hadden / en dat recht tegen over het huys van Jan de Wit; en daer omtrent was het dat ick den Luytenant Blancfort commandeerde / het huys in brant te steecken / om redenen / hier te vooren by gebracht. En een weynigh te vooren riep ick gantsch overluyt /in Neerduytsch* / Waer is den Oversten Luytenant / tot 5. of 6. reysen*: ende hy sal niet durven seggen / dat hy my geantwoort heeft: dit heeft my bewogen / te vragen aen syn Luytenant Blanckfort / of hy niet wiste waer hy was / de welke antwoorde / neen. 't Staet (6) hem toe te seggen / waer hy hem gevonden heeft / voor dat hy het huys aenstack. Ick geloof het sal zijn geweest by de kleyne linie / achter het huys / en alwaer hy / gelijk ick my verseeckert houde / de meeste tijdt over / geweest is.

12de. Artijckel.

Hy voeght daer by / dat geduerende dese tusschen handel / zijn Luytenant hem quam seggen / dat de Colonel hem had geordonneert de drie Huysen in brandt te steecken: het welck hy niet gelooven konde; niet te min als hy sulcke ordre had / soo moeste hy die achtervolgen: ende sich erinnert hebbende datter noch ammunitie was in een van de Huysen / soo commandeerde hy Luytenant van Swansveld de selve daer uyt te nemen: Hy voeght daer by / dat Capiteyn Carpentier / zijnde op de groote linie / om het volck van Braeckel te encourageren / seer geincommodeert* was van wegens de vlam en den roock: en sich retireerde* door de vlam na het kleyne Brugsken / en dat de vyandt een groot voordeel hadde door het licht van 't vuyr.

Antwoort.

Syn ongeloof / om te gelooven de ordre / welke ick gegeven hadt aen sijn Luytenant om het Huys aen te steecken / is een proef stuck van de bequaemheyt des persoons. Om dan de nootwendigheyt te kennen te geven: soo wil ick anders niet gebruycken / als dat hy in den voorgestelden Artijckel gesegt heeft: dat de vyanden geposteert waren tusschen beyde pallissaden / en tusschen de tweede pallissade en het borstweer / *der voegen* bedeckt / dat onse musquetten haer geen schade meer doen konden / en dat onse granaden geen effect deden: maer dat in tegendeel de vyanden menighte der selver met goet effect wierpen / en op de selve tijdt groot vuyr maeckten op den grooten Dijck; het welck de soldaten soo verschrickt hadde gemaect / dat mense niet meer en konde op het banquet* brengen. Het welck een klaer bewijs is / dat de genoemde post niet meer te defenderen was: maer dat men sich prepareren moest om de tweede te

gesprek
steenbakkerij

bank, verhoging

Nederlands
keer

gehinderd
terugtrok

zozeer

bank, verhoging

<p>bedisputeren*. Het welck onmogelijk waer geweest selfs een oogenblik te doen / indien men niet had in brandt gesteecken het naest gelegen Huys / 't welck de gesejde post commandeerde / en niet over alle drie / als hy segt: door dien de twee and're te veer af gelegen waren / en achter het huys / welck af gebrandt / en ons geen schaden konden doen. 't Geen hy by brengt / raeckende de incommoditeyt* van de vlam / van de roock en van het licht / zijn oock van sijne boosaerdige en malitieuse* vonden*. Want de wint tegen zijnde / soo sou het een en het and're tot ons voordeel gestreckt hebben / wanneer de verbaestheyte ende disordre* niet soo groot was geweest onder de soldaten / en by aldien men haer had kunnen rangeren* / en de tweede post doen manteneren*. Alsoo kan yder een / die ervaren is in dit werck / bekennen / dat de ordre gegeven is geweest met goet beleydt en verstandt / ende niet berooft geweest is van voorsichtigheyt / gelijk Vercken soo wel door sijn woorden als schriften heeft gesocht te doen gelooven / met intentie niet alleen / om mijn eer en reputatie te verkorten / maer oock om my (7) door het gemeyne* volck / het welck alsoo licht kan bedrogen worden als in furie geraecken / van kant te helpen.</p>	<p>verdedigen¹⁰</p> <p>ongemak kwaadaardige uitvluchten wanorde de orde bewaren behouden</p> <p>gewone</p>
<p style="text-align: center;">13de. Artijckel.</p> <p>Hy voegt daer by / dat hy daer van daen komende / alles in confusie vond / en dat doen ter tijdt Capiteyn Swansveld / neffens hem doot geschoten wierdt; en in de selven aessem seyt hy / dat doenmaels achter het Huys de vyandt grovelick met granaden wierp / en daer in brack / en dat hy doen sich retireerde* en over de Brugh gingh / willende het hoofd aen den vyandt bieden: maer te vergeefs / door dien de soldaten haer geweer wech wierpen / en sich op de vlucht begaven.</p>	<p>terugtrok</p>
<p style="text-align: center;">Antwoort.</p> <p>Hy seyt dat Capiteyn Swansveld neffens hem gedoodt wierdt by de kleyne Brugh: en den selven morgen te Tienhoven seyde hy my / seer te vreesen dat de genoemde Capiteyn / doot of gevangen mocht zijn: en ick seyde hem / dat ick vreesde dat hy doot was / door dien ick hem hadde sien vallen. Daer na een persoon van aensien hem vragende of'er oock eenige Officiers doot gebleven waren / soo antwoorde hy te geloven dat Capiteyn Swansveld gevangen of doot was. En de selve persoon met hem komende op de post / siende een lichaam van goede minen* / gansch naeckt / recht tegens over de Poorte van de post / vraeghde hem of hy het kende; en na dat hy het scherpelick hadde aengesien / soo riep hy / dat het was Capiteyn Swansveld; hebbende tot daer en toe niet seeckers geweten. Een weynigh daer na seyde hy aen sijn Excel. de Veldmareschalck Wirtz / dat den armen Swansveld neffens hem doot gebleven waer / en tegens Capiteyn Hoeck / die een Fregat commandeert / dat hy stierf tusschen sijn armen. Dit is een teycken dat Mr. Vercken niet als seer weynigh in dusdanige occasie* geweest is / wanneer hy 't voor een bysondere eere hout / dat een mensch neffens hem doot geschoten zy; dat hy / om andere sulcks te doen gelooven / over eene saeck / wel een half douzyn openbare valscheden voor den dagh brengt. Dit soude met goet recht sijn gantsche schrift / waer in men meer saecken van diergelijcke natuyr kan bemercken / t'eenemael krachteloos maken.</p>	<p>uiterlijk</p> <p>gelegenheid</p>
<p style="text-align: center;">14de Artijckel.</p> <p>Hy seyt / dat hy sich retirerende* na de Molen / 5. of 6. piecken vond. Hy nam 'er eene af / en raecte slaeghs met een Fransman / die der oock een hadde: maer</p>	<p>terugtrekkend</p>

dat hy verlaten zijnde van alle / gedwongen was sijn tegenpartij te verlaten en te retireren.*

Antwoord.

Het is geweest de grootste schade van de werelt / dat sulck een aenmerckenswaardigh vechten / tusschen twee moedige en verbitterde menschen / met de pieck / door de duysterheit verborgen is geweest. Oock kan ick my niet heroischer inbeelden / noch in de Amadis van Gaulle / noch in den rasenden Roelandt² / te vergelijken by den genereusen Fransman / die hem tijdt gaf sijn degen op te steecken / om met meer vryheyt de pieck tegens hem te kunnen gebruycken: en dat was voorwaer goede hoop veel (8) glorie verkrijgen / en dat sonder eenigh bloedt vergieten van d'een of de and're zijde. Ick twijffele oock of ymant oyt heeft hooren spreecken van soo een geluckigh retireren* / in tegenwoordigheyt van een mensch / die de pieck in de hant heeft. Ick laet den Leser het oordeel hier van: en als hy tot den slagboom van Ameyde quam / had hy den degen in de hant: soo dat hy op wegh gaende / sijn pieck wech geworpen / gelijk de andere gedaen hadden.

15de Artijckel.

Hy seydt / dat hy my vondt te paerde in 't ingaen van Ameyde / alwaer hy met my gesproken had van ons ongeluck / en dat ick ordonneerde Carpentier te marcheren na Tienhoven en daer post te vatten.

Antwoord.

Hy seyde my niet anders / als / mijn Godt / mijn Colonel / wat sullen wij doen? Waer op ick antwoorde / dat ick geen andere *party te nemen* sagh / als ons te posteren tot Tienhoven; alwaer de Heer Graef van Louvigny my hadde geordonneert wacht te houden; om den vyandt het door-breken te beletten / en hem af te snijden tusschen Ameyde en Schoonhoven / om / in geval van noot / tot mijn retraitte* te dienen.

Verhael van den Colonel *Bampfield*

WOensdaghs den 23. en Donderdaghs den 24. November 1672. kreegh ick advijs / dat vier soldaten van des Oversten Luytenants Compagnie / die voor desen de Fransse gedient hadden / en Dijnsdaghs den 22. van de voorseyde Compagnie wech gelooopen zijnde / aen de Vaert³ souden aengekomen zijn / ende in 't particulier van den Commandeur van de plaetse ondervraeght / ende voort van hem naer Utrecht gesonden wierden. Om welcke oorsaek / ick niet meer deselve Compagnie van den Oversten Luytenant wilde op de poste laten op de wacht trecken: op het bericht; dat de vier weghloopers eenige dagen te voren aen de andre soldaten geseyt hadden / datse wenschten / dat de Franssen komen wilden: liever wilden in hare handen vallen / als tot Ameyde verblijven: Oock dat men den selvigen dagh een considerable* partije uyt Utrecht gesonden had: en dat den vyandt voor hadde gehadt / des Maendaghs te vooren / wech te nemen ofte te verbranden de Oorloghs-schepen: het welcke aen de Capiteyns hebbe bekent gemaect / hoe wel ick daer voor niet seer bekommert was / vermits de kleyne

terugtrekken

terugtrekken

mogelijkheid te kiezen

terugtocht

aanzienlijke

<p>apparentie* tot een voortganch. In de selvige dagen en een weynigh te voren / had ick bericht gekregen / en seeckere saecken in acht genomen / de welcke / niet sonder groote reden my veel ombragie* veroorsaecten. Donderdaghs den 24. November schreef ick sulcks alles in 't generael* / en soo veel als de voorsienigheyt* toeliet / in 't particulier* / aen een Minister van Staet in den Haegh / door een expressen: van meningh zijnde / my voor den tijdt van twee uyren daer henen te begeven / om den selven in 't breeder dien aengaende te spreken. (9)</p> <p>Op de selve tijdt schreef ik aan sijn Excell: de Heer Veldmareschalck Wirtz / van wien ick versocht voor den tijdt van ses of seven dagen / een onderstant* van hondert mannen en eenige officiers: my niet te veel verlatende op de soldaten die ick hadde: maer sijn Excell: was doen ter tijdt niet in staet / om my de selve accordeeren. Saterdaghs den 26. November reysde ick na Gorcum / om de eer te hebben van den Heer Veldmareschalck te spreken. Onder andere saecken / was mijne meeninge hem verlot te vragen om voor acht-en-veertigh uyren na den Haegh te gaen; ten eynde om te sprecken een Minister van Staet / en hope geredresseert* te krijgen eenige ongemacken / dewelcke my als doen druckten; ende om andere die my dreyghden voor te komen / maer overwegende den waggelenden en seer onseeckeren staet van saecken op onze frontieren / geloofde ick dat mijne eere my niet toe liet my daer van daen te begeven: soo dat ick daer niet van sprack. 's Avondts omtrent 8. uyren / quam ick weer op de sluysen met een sloep van den genoemden heer Veldmareschalck: alwaer mijnen Oversten Luytenant my een brief overleverde die aan my gehoorde; na dat ick den selven gelesen had / gaf ick dien te lesen aen mijnen Oversten Luytenant / commanderende de selve nacht de poste. Den inhoudt was / dat dien dagh twee Compagnien Franssen te voet en 150. paerden / nevens eenige Officiers te Vianen geweest / en tegens drie uyren weerom na Cuylenburgh gekeert waren. Als ick t'huys quam vond ick op de tafel eenen anderen brief uyt Vianen geschreven / van den selven inhoudt / sonder eenige byvoegingh: niet te min / om niets te versuymen ordonneerde ick 12. man van yder Compagnie by de handt te houden. Tusschen 3. en 4. uyren des morgens / is een ruyter die was uytgeweest by my gekomen / my berichtende / dat den vyandt op ons aen quam met een considerable* macht: Op den selven oogenblick sond ick Capiteyn Carpentier met 80. man / om de poste te verstercken / en / hebbende doen slaen alarm / en soo veel volcks by een gebracht / als mogelijk waer / voerde ickse self op de poste. Alwaer ick sagh / den vyandt in twee deelen avanceeren*; een op den grooten dijck / en d' andre op een kleynen afwegh / om eenen tweeden aanval te doen. Ick encourageerde* de soldaten soo veel als my mogelijk ware / ick wees waer en hoe datse vuyr souden geven / om de vyandt het meest te beschadigen. Ick visiteerde de andre posten / alwaer ick my droegh op de selve wijze. De soldaten / na dat yeder twee of driemael vuyr hadde gegeven / en dat eenige doot waren geschoten of gequetst / verloren alle ordre / en soo als yder op het banquet* wist te komen / en in haest vuyr te geven: sagen sy niet daer na / of sy op den vyandt / of in de lucht schoten / om haer hoofd te bergen ende gaeuw na beneden te treden. Alsser een gequetst was / wilden seven of acht / sich van dat pretext* dienen van den gequetsten / uyt het gevecht te brengen. Andere / voorgevende ammunitie te willen halen / quamen niet weer: Door de grote duysterheyt waren dese inconvenienten* niet te remedieren*; met de seer weynigh Officiers / welcke by my waren / hebbende maer twee Capiteyns / vijf</p>	<p>blijk</p> <p>onduidelijkheid algemeen voorzichtigheid¹¹ bijzonder</p> <p>versterking</p> <p>opgelost</p> <p>aanzienlijke</p> <p>optrekken</p> <p>bemoedigde</p> <p>bank, verhoging</p> <p>voorwensel</p> <p>ongemakken verhelpen</p>
--	--

<p>Luytenants / drie of vier Vaendrighs / om acht Compag-(10)nien te commanderen. By mijne Compagnie was maer een Sergeant / sonder Capiteyn Luytenant / sonder Vaendrigh. Dit is een groote oorsaeck geweest van het ongeluck. Ten laesten geremarqueert* hebbende / dat de vyandt over de pallissaden geklommen was / en daer door gekomen naest aen het borstweeer / het welke gansch sonder flanc was / soo waren sy beter bedeckt / als onse soldaten. Dit groot inconvenient en de disordre* / die onder ons volck was / met de schrick / welke ick in de gemoederen van velen gemerckt had / gaf my oorsaeck om te twifelen aen een goed succes; voornamentlijck omdat het borstweeer / gemaect van faschinen⁴ / en niet hoger als ses of seven voet / soo licht om te beklimmen was / al of de vyandt ladders had gehad / het gene my bewoogh / te defenderen in allen val de nieuwe poste / geordonneert van den Heer Veldmareschalck Wirtz: ende door dien sulcke niet een oogenblick kon gemainteneert* worden / sonder een huys in brandt te steecken / tien schreden daer van af gelegen / het welck de poste bedwingen kost: soo ordonneerde ick aen den Luytenant Blancfort het selvige aen te steecken: ende gevonden hebbende / dat eenige soldaten / welke ick op de geseyde post gelaten hadde / om sonder op houden te schieten tegens de vyandt / die op de groote dijck avanceerde* / het banquet* verlaten hadden / om sich te bedecken tegens de musquet kogels van de vyandt / dwongh ick de selve / niet sonder moeyte weer op het banquet* te gaen / en / als vooren vuyr te geven: en om dat veel soldaten / door de duysterheyt sich gesalveert* hadden ende de poste seer verswackt was / gingh ick na den bedeckten wegh / om eenige musquettiers daer van daen te halen / en om aen de andere ordre te geven / waer sy vuyr souden geven; wederom keerende / sagh ick dat de vyandt de eerste post ingenomen had / dat de soldaten haer geweer ter neer wierpen; roepende om quartier* / en dat de Fransse over de kleyne brugge gekomen waren / vermengt met de onse; die sich sochten te salveren*: toen smeten de meeste van de tweede poste / haer geweer wech / en liepen door verscheyde wegen na Maerkerck en Ameyde. Ick vont omtrent 20. piecken in de aerde geplant / maer sonder soldaten: siende alsoo de onmogelijckheyt / om meer tegenstandt te doen / nam ick voor / soo veel soldaten als ick konde / op te houden by het ingaen van Ameyden / om eenige retirade* te doen / om het overige van mijn Regiment in seeckerheyt te brengen; ick vond het meestendeel sonder geweer / en niet meer als omtrent dertich die het noch hadden; met de welke ick my na Tienhoven geretireert* hebbe. Dit is de waerachtige geschiedenis van het werck van stuck tot stuck. Ick hadde de rede altijd by my / om te overleggen / wat mogelijk of onmogelijk te doe waer / en sagh geen andre party te kiezen. Ick heb altijd in acht genomen / dat in de krijghs ongelucken / als men niet meer tegenstandt mochte doen / men gesocht heeft soo veel te salveren* door eene retraite* / als men kost. De ware oorsaeck van dese d'isgrace* is de uysterste disordre* onder mijn regiment; de heymelicke practijcken van eenige Officiers / die oneenigheyt zaeyen / en my soecken te ruineeren / op wat manier het zijn magh. Van Officiers had ick niet meer als 13. of 14. de vyandt 150. het welck veel te seggen heeft . De sol-(11)daten waren sieck / sonder kleederen om sich te bedecken / sonder nootwendigh logement / en vol disordre*. Veel daer van hadden eenige dagen te vooren geseyt / datse liever wouden in de handen der Franssen vallen / als op een ellendige wijze van honger / koude / en sieckte sterven. Het welck alles de vyandt wel wiste / soo wel door de overloopers / als misschien anders. De fortificatien waren niet goet / sonder flanc/ sonder gracht / sonder eenigh borstweeer/ als alleen</p>	<p>bemerkt</p> <p>wanorde</p> <p>behouden</p> <p>oprukte</p> <p>bank, verhoging gered</p> <p>genade redden</p> <p>terugtocht</p> <p>teruggetrokken</p> <p>redden terugtocht onheil wanorde</p> <p>wanorde</p>
--	---

<p>van ses of seven voet hoog; gemaect van faschinen* / soo licht om over te beklommen / al of de vyandt ladders had gehad / van achteren gansch open / en onmogelijck om gesloten te worden / by gebreck van aerde. De Post / is van Schoonhoven / twee uyren / van Gorcum drie: invoege men twee uyren moet hebben / om het eerste guarnisoen te avertere* / en drie om te kennen te geven de aenkomste van de vyandt / aen het ander guarnisoen: van gelijcken had men een uyr van doen / om ordre te geven en volck te samen te brengen; en daer na drie uyren om te marcheren van de naeste poste tot ons / en van de wijtst af gelegenste / vier of vijf: Sulcker voegen / dat men hebben moest / sonder tegenspreken / seven of acht uyren / om secours* te hebben van d'eene of de andere plaets. En in den tijdt van een half uyr moest de poste of ingenomen of verlaten zijn van de vyandt: soo dat men klaerlick sien kan / dat alle secours* onmogelijck was. De post van Ameyden bewaerde in der daet niet met allen / oock niet de plaetse selfs: want vriesens tijdt / waer het onmogelijck een post te defenderen / of de selve schoon van voren defensibel is / en van achteren open. Noch meer / soo kost de vyandt de poste van de sluys gelaten hebben / om het genoemde Ameyden in brandt te steeken; sonder dat sulcks menschelijcker wijze mogelijk was te beletten: gelijk daer na te sien waer: want het Regiment / dat daer heen gesonden was / of schoon de selve poste tweemaal stercker / waer als voor henen / retireerde* en verliet de plaetse / in 14. dagen in het begin van 't vriesen / waer over tot dato niemant heeft geklaegt. Ick kan daer by voegen / als een onwederleggelijck waerheyt / dat gelijk ick altijd gedacht hebbe / en nu de bewijs middelen in handen hebbende / bewijzen kan / de poste verraden is geworden / door de vier overgelopenen soldaten van mijn Oversten Luytenants Compagnie: waer van voor henen gewagh gemaect is / die de Franssen tot Uytrecht bepraet hebben op de plaetse aen te vallen op de versekeringe / dat het Regiment swack waer / de soldaten sieck / vol misnoegens / datse niet sou'en willen vechten / maer het geweer wechwerpen / gelijk het meestendeel gedaen heeft. Dese overloopers zijn met de vyandt op de poste gekomen / hebben aen hun de swackste gelegentheden gewesen / daer sy ten eersten zijn ingekomen / achter het Huys / langhs de Pallissaden / door het water tot aen de knien toe: sy zijn met haer gegaen in Ameyde / hebben haer mijn quartier gewesen / het welck verbrandt is / en niet de waerde van een spel* van al mijn goet daer af gebracht. Sy hebben oock gewesen het quartier van de Overste Luytenant / 't welck niet verbrandt is / noch yets van sijn saecken verloren hebbende alles gesalveert* tot pot en ketels / en heeft de vyandt niet met genomen als het Vaendel: of schoon sijn paerden in Ameyde waren / doen de Franssen in quamen. Ick (12) weet wel dat haer eenige meyningh was / my levendigh of doot te krijgen. Sy hadden menighmael op de Sluys en oock te Ameyden aen de Soldaten gevraeght: Waer is Bampfield / Waer is Bampfield? Ick weet oock klare omstandigheden genoegh / om de and're te oertuygen. En om de waerheyt te spreken / soo hebben sy sonder eenigh dispuyt geen profijt gehad van dien aenslagh / als men tegen een op-weeght de doot van de Marquis van Castelleau / met meer als 70. soldaten / en veel and're Officiers van consideratie* / tegens mijne disgratie*. Ick kanse daer over niet blameren: Want ick getracht hebbe / soo veel my mogelijk waer / hare desseyden* tegens desen Staet tot Ceulen⁵ te breken / en over al in die quartier. Sy hebben alles opgemaect gehad / om mijn Regiment te ruineren met mijn Persoon: En met wat voor swarigheyt ik mijn Regiment te rugge heb gebracht / is soo bekent aen de gantsche werelt / dat het niet van nooden is daer</p>	<p>zie noot 4</p> <p>waarschuwen</p> <p>hulp</p> <p>hulp</p> <p>trok zich terug</p> <p>stel, paar</p> <p>gered</p> <p>aanzien ongeluk plannen</p>
--	---

van te spreken. En om dat het is om mijn onschult / die met de grootste onrechtveerdigheyt / door de practijcken mijner vyanden gelastert word te hanthaven / kan ick wel sonder eenige ydelheyt segge / dat de Provintie van Vrieslandt / gelijk sich alles liet aensien / sou verloren zijn gegaen / ten waer ick mijne troupen daer in hadde gevoert: en op het verlies van de selve Provintie / mochte doen ter tijdt / en gelijk doenmaels de sake stonden / gevolght hebben dat van Groeningen. Ick wil hier geensins verduyteren de dappere defentie* van de selve Stadt / noch hare andere geluckige actien voor desen Staet / noch de conduite* van haren Luytenant Generael; ick segge alleen / dat by aldien Vrieslandt niet bewaert geweest was / de Staet van de andere Provintie een ander aensien sou kunnen hebben als nu; en ick heb dagh en nacht gearbeyt sonder ophouden / om te beschermen een gantsche Provintie; wat voor apparentie* kan men dan vinden / dat ick verraden sou een hondert of drie Pallissaden op een Dijck / en soo veel faschinen* / sonder eenigh doorsteecken van den Dijck / het gene my altijd verboden was / sonder flanc / sonder gracht / gelijk al de werelt weet / en sonder profijt des vyandts / maar meer tot sijn schade? Tot een besluyt segh ick / dat ick sedert 7. of 8. Jaren met sulcke getrouwigheyt / yver en sorge gedient hebbe / als yemant in de werelt doen kan: en geduerende twee en een half Jaer heb ick over dagh en nacht doorgaens sonder ophouden gearbeyt / noch my selven eenighsins verschoont*; Ick heb mijn Koningh ten hooghsten misnoeght⁶ / en een proscriptie* door een arrest van het Parlament op my gehaelt van wegens mijne diensten onder desen Staet / sonder eenige mogelijkckheit om my te herstellen: en vinde my tegenwoordigh overhoop met ongelucken / en in ongenade alhier / mijn fortuyn geruineert / en mijn reputatie⁷ swart gemaect; om te contenteren* de wraeck en eergierigheyt van twee van mijn Officiers; aen welke ick doch inder daet immermeer eenigh leedt gedaen hebbe. Van het seventiende Jaer aen *mijns ouderdoms* / heb ick den Oorlogh gevolgt; Ick heb Troupen gecommandeert / twintighmael considerabler* / als ick hier gedaen heb / en dit is de eerstemael / dat men mijn doen en handel / wat Oorloghs saecken aengaet / in twijffel heeft getrocken.

Eynde.

(1)

Getuygenissen van verscheyde Personen, aengaende de attaque van de Sluysen tot Ameyde.

Capiteyn Jacob Hoeck, Capiteyn van een Oorloghs-schip, ten dienste van den Staet, getuyght als volgt:

DAt hy Capiteyn Hoeck / met Capiteyn Meesters van de Veer / Schipper tot Lexmond / vernomen hadde / dat de Schipper met andere Boeren / door geweld gedwongen was geweest / met de Fransse troupen na de poste der Sluysen tot Ameyden te gaen; en dat de selve Schipper / soo wel tot Utrecht / als op de plaets / doen de attaque* geschiet was / van de Franssen verstaen hadde / dat de 4. soldaten van den Overste Luytenant Vercken / die Dijnsdaghs voor de attaque* wech geloopt waren / ende te Utrecht komende / dienst hadden genomen / de Franssen bepraet hadden de post aen te grijpen; seggende het Regiment swack /

verdediging

leiding

bewijs

zie noot 4

ontzien

verbanning

bevredigen

van mijn leeftijd
aanzienlijker

aanval

<p>sieck ende misnoegt te zijn; en de Officiers tegens malkanderen; en dat sy wisten dat een deel soldaten haer geweer souden wechwerpen / sonder eenigh tegenweer te doen: oock dat de selve overloopers met de Franssen by de attaque* waren geweest / hebbende de swackste gelegentheden gewesen van de poste: en dat de Wever in 't begin van den aengrijp tot den Schipper geseyt hadde: Ick weet wel / dat sy wel haest meester sullen zijn van de Post. Schoonhoven / den 22. Februarij 1673.</p> <p style="text-align: right;">Jacob Hoeck. Robbert Meesters.</p>	<p>aanval</p>
<p style="text-align: center;">----- II.</p> <p>ICk ondergeschrevene attestere* als dat / na dat ick ben gevangen worden den 27. Novemb. 1672. dat ick verscheyde reysen* hebbe gehoort van de Franssen / terwijl ick te Utrecht ben geweest / dat de 4. verloopene soldaten van de Overste Luytenant Vercken / de Fransse Officiers hadden gewaerschout de groote twist die daer waer onder de Officiers van 't Regiment van de Colonel Bampfield / en van de sieckten en van het miscontentement* van de soldaten; en datse geen grooten tegenstandt souden vinden: en dat dite* bovenstaende verloopene soldaten / met de spions de post van *ter Meyden* / hadden komen spionneren. Het geen ick hier geschreven hebbe / wil met eede altijdt verklaren. Adij* 19. Febr. 1673. in Schoonhoven.</p> <p style="text-align: right;">W. Heunemans.</p>	<p>verklaar keren</p> <p>ontevredenheid genoemde Ameide ook 'adi'= <i>ad diem</i> = op de dag</p>
<p style="text-align: center;">(2) ----- III.</p> <p>Philip Weidner / oudt 30. Jaren / van Heydelbergh / attesteert* / en wil sulcks met eede verklaren / dat Sondaghs den 27. Novemb. 1672. des Morgens vroegh om 3. uyren / hy met het versamelde Krijghsvolck op de Marckt tot Ameyden / na de poste van de Sluys gemarcheert heeft / en dat sulcke manschap van de Colonel Bampfield selfs na de poste gevoert is: latende de Colonel eenige van de selve soldaten op den bedeckten wegh staen / ende met de andere na de Buytenwercken marcherende. Oock soo heeft tuyge* gesien den Colonel de soldaten aendrijven om te dege op den vyandt vuyr te geven / roepende met den blooten degen in de handt tot veelmalen toe / dartigh Musquettiers hier / geeft vuyr op den grooten Dijck / daer de vyandt sterck aendrongh; en sulcks op het tweede Werck / geordonneert van den Heer Veld-Mareschal Wirtz / treckende oock eenige soldaten met den arm weer op de Voet-banck: en was de Colonel seer ontstelt over de soldaten datse niet gaeu genoegh / of niet recht op den vyandt chargeerden. Sulcke depositie wil tuyge* altoos met eede confirmeren*. Schoonhoven den 14. Febr. 1673.</p> <p style="text-align: right;">Philip Weidner.</p>	<p>verklaart</p> <p>getuige</p> <p>getuige / bevestigen</p>
<p style="text-align: center;">----- IV.</p> <p>Compareerde* voor de Heeren Capiteynen deser guarnisoen onder genomineert Francisco Riffe / gereformeerde⁸ Luytenant / tegenwoordigh onder de Compagnie van Heer Capiteyn Eenhuysse / ende verklaerde op solemnelen* eedt /</p>	<p>verscheen</p> <p>plechtige</p>

dat op den 27. Novemb. 1672. hy heeft gemarcheert van het Dorp Ameyden na de post op die sluyse met den Heer Colonel Bampfild / een weynich tijdt te vooren als de vyandt de gemelde post heeft geattacqueert* / en dat hy heeft gesien dat gemelten Colonel / een party soldaten voor die eerste borstwerck op den dijck heeft gelaten en heeft geavanceert met de reste van sijn volck na die borstwerck toe / hy die kleyne brugge / geordonneert van sijn Excell: de Veldmareschalck Wirtz; ende heeft gemelte soldaten met de Officiers daer gelate / en dat hy is in sijn eygen persoon geavanceert* na de buytenste post / tegens over den Oven: en eenige tijdt daer na is den Colonel wederom gekomen / en heeft de soldaten gevonden in een lage plaets gequiteert* hebben de voetbanck / ende de gemelte Colonel met sijn blooten degen in de handt / heeft die soldaten op die voetbanck weer herstelt / treckende haer by de armen / commanderende aen die soldaten laegh te schieten tegen de vyandt op den dijck: ende daer na dat den vyandt is ingebroocken heeft hy hem hooren roepen / 20. of 30. musquettiers: maer door de groote confusie / en dat de meeste soldaten haer geweer hadden op de grond gesmeten / was daer niet meer te doen; seggende soo waerlick mochte hem God Almachtigh helpen. Actum voor de Heere Lowijs Sala- (3) blancka / ende Frederick van de Velde / Capiteynen van 't guarnisoen van dese Stadt Schoonhoven / desen 19. Febr. 1673.

In kennisse van my,
T. à Rietvelt.
Aud. Militair aldaer.

V.

ATtestere* ende verklare ick ondergeschrevene Jan Fransz. Wisdom / adelborst onder de heer Capiteyn La Lane / en hebbe te versoecke van den Heer Colonel Joseph Bampfild / getuyght geattesteert ende verklaert sulcks ick doe by desen waerachtigh te zijn / dat ick deposant* op den 27. Novemb. des voorleden Jaers 1672. geweest ben binnen het fort Ameyden / als wanneer den vyandt daer voor quam / ende als doen gesien te hebben / dat den Heer requirant* / als wanneer den vyandt voor het fort quam / ende de eerste attaque dede / dat den requirant aen de borstweringe geweest is / ende ordre gaf wel ende voorsichtigh te schieten / dat sy den vyandt wel kunden raecken. Het welck ick deposant* des noodich / ende daer toe versocht / bereyt 't selve nader met solemnelen* eede te stercken. In kennisse geteeckent Gouda den 21. Febr. 1673. ende was geteeckent / 't merck O gestelt by Jan Fransz Wisdom / my present /

G. Puttershoeck.
Nots: Pub:

VI.

ATtesteren* ende verklaren wy ondergeschrevene Jacobus Efftman schrijver van Capiteyn Eenhuysen / Hans Peter Hooghsteyn adelborst onder Capiteyn Coenradt Swansveld / ten versoecke van d'Heer Joseph Bampfild waerachtich te zijn / ende komende eerst ten voorseyden Jacobus Efftman 't mijnder depositie* verklare waerachtigh te zijn / dat wanneer als den vyandt op het fort Ameyde

aangevallen
verder gegaan
verlaten

bevestig
getuige
eiser, nl. Bampfild
getuige
plechtige

verklaren
getuigenis

aenquam op den 27. Novemb. des voorleden Jaers 1672. gehoort ende gesien te hebben / dat den Heer requirant* het volck ten hooghsten was aenmanende / ende goede couragie gaf / om de vyandt te repousseren* / gaende voorts alle posten besichtigen / slaende met sijn bloot rappier op de musquetten / van de gene de welke te hoogh wilden schieten / ordonnerende de selve lager te moeten schieten / om den vyandt te beter te kunnen treffen. Ende ick Peter Hooghsteyn mede komende 't mijnder depositie* verklare als wanneer den vyandt in 't begin van 't Stormen was den Requirant* ons gesecondeert heeft om den vyandt af te weren / en dat hy selfs de poort gevisiteert heeft. Het welck wy depositanten* des noodich ende daer toe versocht / bereyt zijn 't selve nader met solemnelen* eede te stercken. In kennisse geteeckent Gou (4) da den 21. Febr. 1673. ende was geteeckent Jacobus Efftman / 't merck gestelt + by Peter Hooghsteyn / my present /

G. Puttershoeck.
Nots: Pub:

VII.

CHristiaen Wickerhout / oudt 22. Jaren / geboren van Ceulen / tuyght* / en wil sulcks met eede verklaren / dat op Sondagh den 27. November 1672. tegens 3. uyren des Morgens / hy marcheerde met Capiteyn Carpentier / met de eerste party na de poste toe / en dat hy gestelt is geworden voor het eerste borstweer / recht tegens den Oven* over; en een weynich daer na soo quam de Colonel Bampfield; en als den vyandt marcheerde op den grooten Dijck en by den Oven / soo heeft de Colonel ordre gegeven aen de soldaten / om vuyr te geven / ende om laegh te schieten; en als den vyandt op ons chargeerde heeft hy Colonel eenige soldaten / die van het voetbanck afgegaen waren / weer op het bancket doen gaen / en met den degen gewesen / dat de soldaten met de musquetten souden om laegh schieten / oock de musquetten met den degen laegh gedout / om op de vyandt wel te schieten / en dat de Colonel dickmaels de soldaten couragie toe gesproocken / seggende; couragie / couragie soldaten het sal alles wel gaen. Schoonhove den 14. Febr. 1673. en was geteeckent met sijn gewoonlijck handt teecken +

NB.

Boven dese attestatie* kan men wel noch een hondert by brengen / als sulck van nooden sou zijn / en men het begeerde.

eiser, nl. Bampfield
terug te drijven

getuigenis
eiser, nl. Bampfield
(als) getuigen
plechtige

getuigt

steenbakkerij

getuigenis

¹ Een uytlegger was een klein, platboomd schip van waaraf de vijand kon worden beschoten. Zie afbeelding.

² De *Amadis van Gualle* is een Spaanse ridderroman uit de zestiende eeuw. Er wordt ook over amadisromans in het meervoud gesproken om het genre aan te geven. De *Rasende Roelandt* verwijst naar het werk van Ludovico Ariosto, *Orlando Furioso* (vanaf 1516). In 1649 werd het uit het Italiaans vertaald in het Nederlands door Jan Jacobszoon Schipper. Het was al in 1591 vertaald in het Engels, zodat het niet vreemd is dat Bampfield het werk, althans de titel, kent.

³ Het is mij nog niet duidelijk om welke vaart het gaat.

⁴ Bij faschinen zullen we moeten denken aan vlechtwerk van hout, waarschijnlijk van wilgenteen dat in de buurt van Sluis royaal voorhanden was. Het Duits kent het woord 'Faschinen' nog steeds.

⁵ De bisschop van Keulen had zich in 1672 ook in de strijd gemengd.

⁶ Charles II die regeerde van 1660-1685. Joseph Bampfield heeft ook nog een ander verweerschrift geschreven om zich tegenover zijn landgenoten vrij te pleiten. Zie daarvoor J. Loftis en P.H. Hardacre (red.), *Colonel Joseph Bampfield's Apology. "Written by Himself and Printed at His Desire" 1685 and Bampfield's Later Career: A Biographical Supplement* (Lewisburg enz. 1993).

<https://books.google.nl/books?id=zaY1lgp4d8YC&pg=PA235&lpg=PA235&dq=Bampfield+Vercken&source=bl&ots=3EbHygnXGd&sig=ACfU3U2FPmGCAM18wpML14fxPiGwdtrRYQ&hl=nl&sa=X&ved=2ahUKewi1vvTy04LtAhVMrxoKHZL9B1gQ6AEwEXoECAIQAg#v=onepage&q&f=true> (10-12-2020).

---

⁷ De tekst heeft hier 'restutatie', maar aangezien dat geen zin heeft, moet het 'reputatie' zijn. Het Franse origineel heeft 'reputation'.

⁸ Het is opvallend dat deze luitenant hier gereformeerd wordt genoemd. 'Gereformeerd' was in deze tijd identiek met wat later 'hervormd' ging heten. Maar deze Francisco Riffe zal niet de enige geweest zijn die gereformeerd was. Het kan te maken hebben met zijn afkomst. De achternaam wijst naar Frankrijk (zie: <https://forebears.io/surnames/riffe>; 11-12-2020) en de voornaam naar Spanje. Dat waren rooms-katholieke landen en in de strijd van 1672 speelt de religie ook een rol. Waar de Fransen binnentrokken, werden de kerken teruggegeven aan de katholieken. Het is mogelijk dat met de aanduiding 'gereformeerd' de politieke betrouwbaarheid van de getuige wordt aangegeven. Vergelijk de mededeling bij Lambert van den Bosch, *Tooneel des Oorlogs enz.* (Amsterdam 1675) p. 88, dat ds. Edmundus Jonckholt het bij de plundering van Ameide bij 'een onroomsch Capiteyn' van de Franse troepen gedaan wist te krijgen dat hij de kerk niet in brand stak.

⁹ J. de Vries, *Nederlands Etymologisch Woordenboek* (Leiden 1971) geeft bij het lemma 'banket' als tweede betekenis: 'verhoging tegen het binnentalud van een borstwering om vandaar uit vuur te geven; steunberm'.

¹⁰ Het woord 'bedisputeren' is de vertaling van het Franse 'disputer'. Dat woord verwijst meestal naar een strijd met woorden, maar in deze context lijkt het te betekenen: 'strijden om', 'verdedigen'.

¹¹ Het woord 'voorsienigheid' heeft in de zeventiende eeuw meestal een religieuze betekenis en verwijst naar de voorzienigheid van God. Het achterliggende Franse woord 'prudence' maakt echter duidelijk dat de betekenis hier anders is: voorzichtigheid.